Kurân'ı ve Sünneti Doğru Anlamanın Yolu

KURÂN'I VE SÜNNET? DO?RU ANLAMANIN YOLU[1]

?????????? ????? ????? ?????????? ???????????? ???? ???????? ??????? ?????????

????? ???????????? ???????????? ???????????? ????? ??????? ?????????? ????????? ??????????

?????????? ???????

Tercüme: Hüseyin AVN?

Bundan sonra…

?übhe yok ki, "insanlar iki guruba ayr?lm??t?r: **Hadîs** ve **Eser**[1] sahipleri ile **f?k?h** ve **nazar** ehli (Fakîh ve Müctehid) olanlar. Bunlardan her biri, ihtiyaçta, karde?inden ayr?lmaz, istedi?ine varabilmekte de ondan müsta?nî kalamaz. Çünki **hadîs**, as?l olan temel, **f?k?h** da, onun fer'i (dal?) gibi olan bina rütbesindedir. Bir kâide ve temel üzerine kurulmayan her bina y?k?l?r. Bina ve imâretten bo? olan her temel de çorak ve harapt?r."[2]

?mâm Muhammed b. Hasen e?-?eybânî (Ö:189 H) **?öyle söylemi?tir:**

Hadîs'le amel etmek ancak **rey** ile do?ru olur. **Rey** ile amel de ancak **hadîs** ile do?ru olur.[3]

Nitekim güvenilir tâbiî

?brâhim en-Nehaî de (r.h Ö:96 H)) ?öyle dedi:

"Bir **rey** (f?khî görü?, ictihâd), ancak rivâyet ile, bir rivâyet de ancak **rey** ile do?rudur".[4]

Bu sözler, nas?l ki **hadîs**'siz **f?kh**'?n do?ru olamayaca??n? ve imâmlara mutlaka müracaat edilmesi, yollar? ve usûllerine uyulmas? lâz?m geldi?ini aç?kl?yorsa, **f?kh**'?n **dîn**'deki ehemmiyeti ile **hadîs–i ?erîf** için mutlaka **f?k?h** ve anlay?? lâz?m geldi?ini aç?klamaktad?r.

?mâm Ahmed b. Hanbel (ö:241 H.)?öyle dedi :

"Kim, **taklîd görü?ünde olmad???n? ve dîninde kimseyi taklîd etmeyece?ini** iddia ederse, o (nun sözü), Allah celle celâlühû ve Resûlü sallallahu aleyhi ve sellem kat?nda fâs?k?n sözüdür. Bununla, **Eser**'i ibtâl etmeyi ilim ve **Sünnet**'i bo?a ç?karmay?, **Rey**[5], **Kelâm,**[6] **Bid'at**[7], ve **hilâf**[8] ile tek ba??na olmay? istemektedir. Aç?klad???m bu mezhebler ve kaviller, Sünnet, Cemaat ve Eser (Sahabe söz ve i?i) ehli olanlar?n, rivâyet sahiblerinin, kendilerine yeti?ip de onlardan hadîs ald???m?z, kendilerinden sünnetleri ö?rendi?imiz kimselerin gitti?i yoldur. Onlar, tan?nan, do?ruluk sahibi, kendilerine uyulan ve kendilerinden (ilim) al?nan, bid'at, (Sünnet'e z?tl?k), muhalefet ve kar??t?rma sahibi olmayan güvenilir kimselerdir. Bu da, onlardan önce gelen imamlar?n?n ve âlimlerinin kavlidir. Öyleyse buna tutunun -Allah size rahmet etsin- ve onu ö?renip ö?retin. Tevfîk, sadece Allah iledir".**Bitti.**[9]

Tenbîh:

Ahmed b. Hanbel, bu sözünü, ?bn-i Ebî Ya'lâ'n?n, O'na varan senediyle rivâyet etti?i (Ahmed b. Hanbel'in) mektûbunda söyledi. Bu risâlede öylesi mü?kil/problemli sözler de bulunmaktad?r ki, ?mâm Ahmed'i onlar? telaffuz etmekten tenzîh ediyor, mektûbun laf?zlar?ndan baz?lar?nda tasarrufta bulunan?n, f?k?htan ve laf?zlar?n delâlet etti?i ma'nâlardan uzak olmas? sebebiyle bu mektûbu rivâyet eden râvîlerden birinin oldu?una kesin inan?yoruz. Bu, fakîh olmayan râvîlerde çoktur. ?u risâlede, Allah'?n **ve Allah Mûsâ'ya konu?makla konu?tu** sözünden bahsedilirken, **a?z?ndan** (konu?tu). **Tevrât'? da O'na, elden ele verdi** (?eklinde bir söz) bulunmaktad?r. **(Söz, harfi harfine son buldu.)**

A?z?ndan ve **elinden eline** söz(ler)i ?mâm Ahmed'in akîde ve mezhebiyle uyu?mamaktad?r. Bu sebeble, ?unun, ?mâm Ahmed'den rivâyette bulunan râvîlerin birinden olan bir tasarruf oldu?unda hiç bir ?übhe yoktur.

Bununla beraber, ?u (husûs), risâlenin kalan?n? almaya mâni' de?ildir. Zîra o, mezhebine ve Selef'in sâhib oldu?u akîdeye ters dü?memektedir. Nice sahîh senedle rivâyet edilmi? sözler vard?r ki, laf?zlar?n?n ço?u üzerinde veya o sözün kendisinde hiçbir (yanl??l?k) toz(u) yoktur. O sözün bir kelimesi veya bir parças? hâric Onu râvîler (lafz? ile de?il de) ma'nâ(s?) ile rivâyet etmi?ler, anlay??lar?na göre onda tasarrufta bulunmu?lar ve ma'nây? de?i?tirip üstünü alt?na getirmi?lerdir. Bu, baz? hadîslerde vâk? olmu?tur ki, fakîh Hâf?zlar buna tenbîhte bulunmu?lard?r. ??te size Hâf?z fakîh ?bn-i Hacer'in Fethu'l-Bârî'si… O, buna en iyi bir ?âhid…

Ahmed b. Hanbel (yine)?öyle dedi:

Ki?inin yan?nda, içinde Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in sözü, Sahâbe ve Tabiûn'un ihtilâflar? bulunan yaz?l? kitâblar varsa, ilim sâhibine, hangisinin al?naca??n? ve böylelikle do?ru bir biçimde (nas?l) amel edece?ini sormad?kça, diledi?i ile amel etmesi ve diledi?ini seçip onunla hükmetmesi ve amel etmesi câiz olmaz.[10]

?mâm, Hâf?z, Fakîh Ebu'l-Hasen el-Meymûnî (Ö: 274 H.) ?öyle dedi:

Ahmed (b. Hanbel) bana ?öyle dedi:

Ey Ebâ'l-Hasen, imâm?n olmayan bir me'selede konu?mandan seni sak?nd?r?r?m. (Konu?ma.)[11]

?bn-i Teymiyye (Ö:728)?öyle dedi:

?mâm Ahmed b. Hanbel Sünnet'ten veya Eser'den hangi rivâyeti yapt?, sahîh veya hasen oldu?unu söyledi veya senedinden râz? oldu veya onu reddetmedi, kitablar?na yazd? ve aksine fetva vermedi ise, o (rivâyet) O'nun mezhebidir. **De?ildir** de denilmi?tir.[12]

?mâm, Hâf?z, Nâkid (rivâyet tenkîdçisi/kritikçisi) **?emsüddîn ez-Zehebî** (rh) (ö:748), "Hadîsi almak ?âfiî'nin ve Ebû Hanîfe'nin sözünü almaktan evlâd?r"diyen, kimsenin sözüne verdi?i cevâb aras?nda ?öyle demi?tir:

"Derim ki (Zehebî):

Bu (söz), güzel bir sözdür. Lâkin bir ?art ile; O hadîs ile, ?u iki imâm'?n, yani ?âfiî ve Ebû Hanife'nin benzeri olan, Mâlik, Süfyân veya Evzâî gibi bir imâm hükmetmi? olacak. Hadîs sâbit ve illetten sâlim olacak. Ebû Hanîfe ve ?âfiî'nin delîli, di?erine muâr?z/z?t **sahîh bir hadîs** olmayacak.

Amma, bir kimse di?er imâmlar?n almad??? sahîh bir hadîsi al?rsa, hay?r. (Bu söz o zaman do?ru de?ildir.)”

(Zehebî), sonra buna dâir delilleri anlatt?.Yine,

?mâm Zehebî, Siyer(-i A’lâm-? Nübelâ isimli eserin)’**de**[13] **?bn-i Hazm**’?n **ben hakka uyar?m, hiçbir mezheble ba?lanmam** ?eklidekisözünü aktard?ktan sonra ?öyle dedi:

Evet, acemi fakîhe ve avâmdan Kur’ân’? veya Ondan bir ço?unu ezberleyen bir ki?iye ebediyen ictihâd câiz olmad??? gibi, kim ictihâd rütbesine ula??rsa ve bir çok ?mâm buna dâir ?ahidlik yaparsa, onun (bir ba?kas?n?) taklid etmesi câiz olmaz. Nas?l ictihâd edecek? Neyi söyleyecek? Neyin üzerine bina kuracak. Kanatlar? tüylenmeden nas?l uçacak?

Üçüncü k?s?m: Çok uyan?k ve derin anlay??l?, muhaddis ve zirvede biri olan fakîh, ki furûa (f?kha) dâir bir muhtasar[14] ve usûl kâidelerine dâir bir kitab ezberlemi?tir, nahiv okumu?tur. Allah’?n Kitab’?n? ezberlemenin ve tefsîri ile me?gûl olman?n ve güçlü tart??mas?n?n yan?nda fazîletlere ortak olmu?tur[15]… ??te bu (seviye), mukayyed (mutlak olmayan) içtihada ula?an ve ?mâm’lar?n delillerine bakmaya ehil hale gelenlerin rütbesidir.

Art?k, ne zaman, bir mes’elede **hakk** ona aç??a ç?km??t?r, onda nass vard?r ve onunla meselâ Ebû Hanîfe veya Mâlik veya Sevrî veya Evzâî, veya ?âfiî, Ebû Ubeyd , Ahmed ve ?shâk gibi ?mamlardan biri amel etmi?tir, onda (o mes’elede) hakka uysun, ruhsatlar?n yoluna girmesin, teverru’ etsin/sak?ns?n. Aleyhinde hüccet kâim olduktan sonra, o mes’elede ona taklîd câiz olmaz. E?er, fakîhlerden, aleyhine laf edeceklerden korkarsa o mes’eleyi gizli tutsun, onu yapmakla kendini göstermesin. Olabilir ki, kendini be?enir ve görünmeyi sever de cezaland?r?l?r ve nefsinden ona bir ?ey girer. Nice hakk? söyleyen, emr-i bi’l-ma’rûf nehy-i ani’l-münker yap?p da, kötü maksad ve dînî reislik sebebi ile Allah’?n kendine, onu incitecek kimseler musallât etti?i kimseler vard?r. Bu, fakîhlerin nefsine sirayet eden gizli bir hastal?kt?r.

(Sonra Zehebî devâmla ?öyle dedi:)

Kim, ilmi, medreseler ve fetvâ vermek, ö?ünmek ve gösteri? için talep ederse ahmakla??r, böbürlenir, insanlar? küçümser, kendini be?enmi?lik onu helak eder ve nefisler onu kahreder.

“O nefsi pak edenler iflâh eder, onu kirler ve paslara gömen de zarar eder.”**(Zehebî’nin sözü)bitti.**[16]

Hâf?z ?bn-i Receb el Hanbelî (rh)(ö:795 H.) **Beyanü Fadli ?lmi’s-Selef ‘alâ ?lmi’l-Halef** (isimli) **kitab?nda** ?öyle dedi:

?mamlara ve Ehl-i Hadîs fakîhlerine gelince.. Onlar, nerede olursa sahîh hadîse uyarlar. O sahîh hadîs Sahâbe ve onlardan sonrakiler veya onlardan bir cemâat kat?nda kendisi ile amel edilen bir hadîs oldu?u vakit. Selefin toplu olarak terk etti?i hadîs ile amel etmek câiz olmaz. Çünkü onlar, onunla amel edilemeyece?ini bilerek terk etmi?lerdir.

Ömer b. Abdi’l-Azîz ?öyle dedi:

Sizden öncekilere uyan reyleri al?n?z. Zira onlar, sizden daha çok bilen kimselerdi. **Bitti.**[17]

?bn-i Receb yine ?öyle dedi:

?mâm ?âfiî, Ahmed, ?shâk ve Ebû Ubeyd zaman?na kadar mevcûd olan kendilerine uyulan/pe?lerinden gidilen selef imâmlar?n?n sözünün yaz?lmas?,zaman?m?zda[18] kesinle?ir. Onlardan sonra türeyen sözlerden insan sak?ns?n. Zîrâ, onlardan sonra çok hâdiseler zuhûr etti. Sünnet'e ve hadîse uymaya kendini nisbet eden (hadîse uydu?unu iddia eden) **Zâhiriyye** (mezhebine mensûb kimseler) ve benzerleri türedi. ?u ki?i, ?mâmlara ters dü?tü?ü veya anlad???nda onlar?n içinde tek kald???, yâhut da kendinden önceki imâmlar?n almad???n? ald??? için Sünnet'e en çok muhâlif oland?r. **Bitti.**[19]

Tenbîh:

Bu güzel sözler, -her ne kadar sonra gelen imâmlardan sâd?r olduysa da- selefin takrîr ettiklerinin ma'nâs?n? te'yîd etmektedir. Selef'in takrîrlerinde, ilim kokusu koklamayanlar?n mezheblere küsüp onlardan uzakla?mas? ve onlarla harbetmesi ve onlara z?t durmas?n?n tehlikesi aç?kça anlat?lmaktad?r. Zehebî'nin sözünü iyi dü?ün. Gerçekten o (söz) **Zehebîdir**,(altun gibi bir sözdür.) ?bn-i Receb'in sözünü iyi dü?ün. Onda gerçekten ?a??lacak güzellik vard?r.

Sika/güvenilir **Tâbiî ?mâm ?brâhîm en-Nehaî** (rh) ?öyle demi?tir:

?üphesiz ki ben, hadîsi i?itiyorum da, al?naca??na bak?yor, onu al?yor ve di?erlerini b?rak?yorum.[20]

?mâm, Müctehid Muhammed b. Abdirrahmân b. Ebî Leylâ (rh) (Ö: 248 H.)?öyle demi?tir:

Ki?i, hadîsten (sa?lam?n?) al?p (sa?lam olmayan?) b?rakmad?kça fakîh olamaz[21]

?mâm, Müctehid Abdullah b. Vehb (rh) (Ö: 198 H.)?öyle dedi:

Üç yüz alimle kar??la?t?m. Mâlik ve Leys olmasayd? elbette ?a??r?rd?m.[22]

?bn-i Vehb yine ?öyle dedi:

?limde dört ki?iye uyduk. ?kisi M?s?r'da, ikisi de Medîne'de. M?s?r'da Leys b. Sa'd ile Amr b. Hâris. Mâlik ve Mâci?ûn da Medine'de. ?âyet ?unlar olmayayd?, gerçekten ?a??ran kimseler olurduk.[23]

Mâlik ve **Leys**'in, O'nu sap?tmaktan kurtarmas?n?n sebebini, ?bn-i Vehb'in kendisi aç?kça ifade etmi? ve bir keresinde, ?öyle demi?tir:

?âyet Mâlik b. Enes ve Leys bin Sa'd olmasayd?, elbette helak olurdum. (Ba?ka bir rivâyette, elbette sap?t?rd?m.) Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'den gelen her bir rivâyetle amel edilece?ini san?yordum.[24]

(?bn-i Asâkir'in **Târîh**'indeki) bir (ba?ka) rivâyette de ?öyle (denilmekte)dir:

?bn-i Vehb hadîslerin ve insanlar?n ihtilâflar?n? (farkl?l?klar?n?) anlatt? ve ?öyle dedi:

Mâlik ve Leys ile kar??la?masayd?m elbette sap?t?rd?m.

Diyor ki;

Hadîslerin ihtilâflar?ndan (de?i?ikliklerinden) dolay? (sap?t?rd?m). **Bitti.**[25]

Ondan yap?lan ba?ka bir rivâyette ?öyle dedi:

?âyet Allah celle celâlühû beni, Mâlik ve Leys vâs?tas?yla kurtarmayayd?, elbette sap?t?rd?m.

Ona, bu nas?l oluyor? denildi. O, “Çok hadîs elde ettim ve onlar beni hayrete dü?ürdü, (ne yapaca??m? bilemedim). Bu yüzden onlar? Mâlik ve Leys’e arz ediyordum da, onlar bana, **“bunu al, ?unu b?rak”,** diyorlard?.[26]

?bn-i Vehb’inbu sözünün laf?zlar?ndaki ve rivâyetlerindeki de?i?ikliklerin sebebi, O’nun bu sözü tekrar tekrar söylemesidir. Zîrâ,

?bnü Abdi’l-Berr et-Temhîd’de Ebû Ca’fer el-Eylî yolundan, O’nun ?öyle dedi?ini rivâyet etmi?tir:

Ben, **?bn-i Vehb**’den sayamayaca??m kadar i?ittim ki, ?öyle diyordu:

?ayet Allah celle celâlühû beni Mâlik ve Leys ile kurtarm?? olmasayd? ben kesinlikle sap?t?rd?m.[27]

?bn-i Vehb yine ?öyle dedi:

Hadîs, âlim olanlardan ba?kas?n? sapt?r?c?d?r.[28]

?bn-i Vehb yine ?öyle dedi:

F?k?hta imâm? olmayan her hadîs sâhibi, sap?tan biridir. ?âyet, Allah celle celâlühû bizi Mâlik ve Leys ile kurtarmasayd?, elbette sap?t?rd?k.[29]

?mâm (Muhaddis) Sufyân b. ‘Uyeyne (rh)(Ö: 198 H.) ?öyle demi?tir:

Hadîs, fakîh olmayanlar? sapt?r?r.

Bu sözü ?bn-i ‘Uyeyne’den, ?bn-i Ebî Zeyd nakletti ve onu aç?klarken ?öyle dedi:

(?bn-i ‘Uyeyne) ?unu demek istiyor:

Fakîh olmayanlar, bazen bir ?eyi, görünürdeki ma’nâs?yla anlar. Halbuki o hadîsin ba?kas?n?n hadîsinden bir te’vîli vard?r. Veyâ ona gizli kalan bir delîl vard?r. Veya, ?u ?ey (hadîs rivâyeti) ancak deryala?m?? ve iyice fakîh olmu? kimselerin ikâme edebilece?i (bulup gösterebilece?i) birçok ?eyin onun terk edilmesini gerektirecek oldu?u terkedilmi? bir ?ey(rivâyet)’dir.[30]

?bn-i Vehb ?öyle dedi:

Mâlik, Attaf b. Hâlid’e bakt? ve ?öyle söyledi:

Bana gelen habere göre, siz, ?u râvîden hadîs al?yorsunuz!!!

Attaf **evet,** dedim, dedi. Bunun üzerine,

(Mâlik) ?öyle dedi:

Biz sadece fakîh olanlardan al?rd?k.[31]

?mâm ?âfiî (Ö:204 H.)?öyle dedi:

Mâlik b. Enes’e, **?bn-i Uyeyne’nin yan?nda Zührî’den rivâyet etti?i sende olmayan ?eyler** (rivayetler) **var,** denildi de,

Mâlik ?öyle dedi:

Ben her i?itti?im hadîsi rivâyet mi edece?im? Öyle yaparsam, ben rivâyet etmekte oldu?um kimseleri sapt?r?r?m.[32]

Muhammed b. Yahyâ el-Kattân (rh), ?öyle dedi:

?âyet bir insan, hadîsteki bütün ruhsatlara uyarsa, elbette bununla fâs?k olur.[33]

Hâf?z Ebû Nuaym Fazl b. Dükeyn (rh) (Ö:218H.)-ki O, ?mâm Buhârî'nin en me?hûr ?eyhlerindendir- ?öyle dedi:

Kinde'de[34], oturaklar? üzerinde oturup dizlerini diker ve bir elbise ile ba?lay?p oturur haldeyken **Züfer**'in yan?na u?rard?m.[35]

(Züfer) derdi ki;

Ey ?a??! Gel sana hadîslerini eleyeyim. Ben i?ittiklerimi ona gösterir, O da ?öyle derdi: Bu (hadîs), al?n?r, bu da, al?nmaz. Bu, nesheden/geçmi? hükmü kald?ran, bu da, nesh edilen/hükmü kald?r?land?r.[36]

?mâm ?smâîl b. Yahyâ el-Müzenî (rh)(Ö:264 H.)?öyle dedi:

Allah celle celâlühû size rahmet etsin, toplad???n?z hadîslere bak?n?z ve ilmi, f?k?h âlimleri yan?nda aray?n?z ki, in?âellah fakîhler olursunuz.[37]

Hadîste Emîru'l-Mü'minîn olan ?mâm Ebû'z-Zinâd Abdullah b. Zekvân (Ö: 130 H.)?öyle dedi:

Allah celle celâlühû'ya yemin olsun ki, ?übhesiz, biz Sünnetleri, f?k?h sahibi ve güvenilir olan kimselerden al?r ve onlar? Kur'ân ayetlerini ö?rendi?imiz gibi ö?renirdik.[38]

Büyük ?mâm ?bnü Ebî Zeyd el-Kayrevânî (rh) (Ö: 389 H.), Ehl-i Sünnet ve Ehl-i Hakk'?n inançlar?n? say?p yollar?n? anlatarak ?öyle dedi:

(Onlar?n akîdelerinden ve yollar?ndan biri de) sünnetlere teslîm olmakt?r. Sünnetlere reyle kar?? ç?k?lmaz. Onlar k?yasla def edilmez. Sünnetlerden hangisini Selef-i salihîn te'vîl ettiyse biz onu te'vîl ederiz. Hangisi ile amel ettiyse biz onunla amel ederiz. Selef hangisini terk ettiyse biz onu terk ederiz. Geri durduklar?ndan geri durmak bize câizdir. Aç?k olanlar?nda onlara uyar?z. Yeni zuhûr eden mes'elelerde o sünnetlerden ç?kard?klar? hükümlerde ve yapt?klar? ictihadlarda onlara iktidâ ederiz. Hakk?nda anla?mazl??a dü?tüklerinde ve te'vîl ettikleri ?eyde Selef'in toplulu?unun d???na ç?kmay?z. Takdîm etti?imiz her ?ey, Ehl-i Sünnet'in ve aç?klad???m?z üzere insanlar?n f?k?htaki ve hadîsteki imâmlar?n?n kavlidir. Hepsi, Mâlik'in kavlidir. Kimisi bizzat kendi sözüdür. Kimisi de mezhebinden bilinendir/anla??land?r. (Mezhebinin gere?idir.)

Sonra, ?bn-i Ebî Zeyd ?öyle dedi:

Mâlik ?öyle demi?tir:

(Medîne ehline âid) **amel**, hadîsten daha sa?lamd?r. Kim **amel**'e uyarsa, o, bana falanc? falanc?dan rivâyet etmesi zay?f ihtimâl (veya "zor") olur. Tabiîn'de bir tak?mlar? vard?. Ba?kalar?ndan onlara hadîs ula??r ve ?öyle derlerdi. Biz, bunlar? bilmiyor, de?iliz. Lâkin, **amel** bundan ba?kas? üzerine geçti (veya buna z?t geçti, geçmi?te bununla de?il de ba?kas?yla amel edildi.)

Muhammed b. Ebî Bekr b. Hazm'a, karde?i, bazen, **niye ?u hadîsle amel etmedin,** der, o da, **insanlar? onun üzerinde bulmad?m**, derdi.

Nehaî ?öyle dedi:

?âyet Sahâbe'yi bileklerine kadar abdest al?rken görseydim "**dirseklerinize**

kadar (onlarla beraber)" ayetini okuyor olmama ra?men (ellerimi) bileklerime kadar (y?kayarak) abdest al?rd?m. Bu, ?u sebebdendir: Sahâbe rad?yallahu anhüm, sünnetleri terk etmekle ithâm edilemez. Onlar, ilim sâhibleridir. Sünnetlerde onlar?n, **itham edilen kimseler oldu?unu** ancak dîninde tereddüt sâhibi olan kimse zannedebilir.

(Büyük Muhaddis) Abdurrahman b. Mehdî (ö:198),?öyle demi?tir:

Ehl-i Medîne'nin sünnetinden olan geçmi? sünnet, hadîsten daha hay?rl?d?r…[39]

?brâhîm en-Nehaî ?öyle dedi:

(Selef, abdestte), sadece t?rnaklardan ba?kas?n? y?kamasayd?, biz t?rnaklar? a?mazd?k. Bir kavmin ameline muhâlafet etmemiz, onlar? küçümsemek için yeterlidir.**[40]**

Mâci?ûn'a(ö:213),

"Neden hadîsi rivâyet ettiniz de sonra onu terk ettiniz", denildi. O da, "onu bilerek terk etti?imizin bilinmesi için", dedi.[41]

(Büyk Muhaddis) ?mâm Süfyân-? Sevrî ?öyle dedi:

Al?nmayacak hadîsler geldi.**[42]**

?bnü Ebî'z-Zinâd ?öyle dedi :

Ömer b. Abdi'l-Azîz fakîhleri toplar, onlara, amel edilecek sünnetleri ve kazalar? (hükümleri) sorar ve onlar? kitablarda ve sahifelerde yazar, amel edilmeyecek olanlar? da sa?lam bir ki?iden rivâyet edilse bile iptal ederdi.**[43]**

?mâm Hâf?z Râme Hürmüzî (ö:360) **el Muhaddisü'l-Fâs?l**'da**[44]** ?öyle dedi:

Müftîye, her rivâyet etti?i ile fetvâ vermesi gerekmez. Yine fetvâ vermeyece?i rivâyeti terk etmesi de ona gerekmez. Fukahâ-i Emsâr'?n[45] tamâm? bu görü?tedir. ??te Mâlik… Yapmakta oldu?u bir çok rivâyetin aksine amel etmeye dâir ictihadlar? vard?r. **Bitti.**

Hâf?z Fakîh Muhammed b. Îsâ et-Tabba' (Ö: 224 H) ?öyle dedi:

Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'den bir hadîs sana ula??p ta, Ashâb'?ndan birinin onu yapt???na dâir bir haber ula?mazsa, o hadîsi b?rak.**[46]**

(Büyük Muhaddis) ?mâm Evzâî (Ö:157) ?öyle dedi:

Biz hadîsi i?itir, onu, dirhemi, zâyife (paran?n sahtesiyle hakikisini tesbit edene) arz edercesine ashâb?m?za**[47]** arz ederdik. Ondan (hadîsden hocalar?m?z?n) tan?d?klar?n? al?r, tan?mad?klar?n? da b?rak?rd?k.**[48]**

?mâm Mâlik,k?z karde?inin Ebû Üveys'ten olma iki o?lu olan Ebû Bekr ve ?smâîl'e vasiyyet etti ve ?öyle dedi:

Görüyorum ki siz, ?u iki i?i (hadîs toplama ve dinlemeyi), seviyor ve istiyorsunuz.

Evet, dediler.

(**?mam Malik** de),

E?er hadîsle faydalanmay? ve Allah'?n sizinle (ba?kalar?na) fayda vermesini istiyorsan?z ondan az elde edin ve tefakkuh edin/f?k?h sâhibi olun,

ma’nâlar?n? iyi anlay?n, dedi.[49]

Hâf?z Hatîb(-i Ba?dâdî)(rh) (Ö:463) **el-Fakîh vel Mutefakk?h**’de[50] ?öyle dedi:

Bilinsin ki, hadîs kitâblar?n? ve rivâyetini ço?altmak ile ki?i fakîh hâline gelmez. Hadîsin ma’nâlar?n? istinbât etmek (derinliklerinden ç?karmak) ve onda iyi tefekkür etmekle ancak f?k?h ilmi sâhibi olur. **Bitti.**

Hatîb yine ?öyle yazd?:

Ki?i, kendini fetvâ vermek için aya?a dikse, kitâblarda be? yüz bin hadîs toplamas?, onlar? iyi bilmeden, ona iyi bakmadan ve onu iyi becermeden, ona yeterli de?ildir. **?lim, iyi anlama ve dirayetten ibarettir.** Çok ve geni? rivâyetler yapmakla de?ildir.[51]

?ki Tenbîh

Birincisi:

Hadîs ö?renme iddias?nda olanlar, imamlar?m?z?n **hadîs sahîh oldu?unda i?te o benim mezhebimdir** sözüyle, kimi zaman ihticâc etmektedirler (iddialar?n? isbât etmekte delîl olarak ileri sürmektedirler.) Bu, imam ?âfiî’nin ve di?erlerinin söyledi?i, ve ?u s?radan kimselerin s?n?rs?z oldu?unu anlay?p zannetti?i, büyü?e küçü?e, âlime câhile, i?in ba??ndakine ve sonuna varana tatbîk etti?i bir sözdür. Bu, ilme kar?? cinnet getirmektir.

Hâf?z ve Fakîh ?mâm Nevevî ?öyle demi?tir:

Bize imâmlar ?mâm? Ebû Bekr b. ?shâk b. Huzeyme’den -ki O, hadîs ezberi ve Sünnet bilmek hususunda yüksek bir rütbedeydi- ?öyle bir rivâyet geldi:

Ona, **?afiî’nin, kitâblar?na koymad??? sahîh bir sünnet var m?d?r**?diye soruldu da, O, **hay?r**, **yoktur,** dedi. Buna ra?men, -(her ?eyi) ku?atmak be?ere imkâns?z oldu?undan- **?âfi’î** (rh), kendinden de?i?ik ?ekillerle sâbit olan **Sahîh hadîsle amel edilmesi ve aç?k olan sâbit nassa muhâlif sözünün terk edilmesi,** ?eklindeki sözünü söyledi: Arkada?lar?m?z (rhm) ?afiî’nin vasiyyetine uyup birçok me?hûr meselede onunla amel ettiler…. Ancak, bunun, bu zamanlarda az ki?inin üzerinde bulunan bir ?art? vard?r.[52] Ben bunu ?erh-i Muhezzeb’in mukaddimesinde îzâh ettim.**[53]**

?mâm Nevevî, “Muhezzeb”in ?erhi olan “el-Mecmû’”un Mukaddimesinde[54] bu ?art? aç?klad? ve ?öyle dedi:

?âfi’î’nin dedi?i bu söz, her sahîh hadîs gören kimse, **bu ?âfi’î’nin mezhebidir** diyecek ve o hadîsin görünürdeki ma’nâs?yla amel edecek, demek de?ildir. Bu, ancak mezhebde ictihâd rütbesi olan kimse hakk?ndad?r. Nas?l oldu?u geçmi?te anlat?ld???, veya ona yak?n bir ?ekilde olarak. ?art? da, galip zann?yla, ?âfi’î’nin (rh) bu hadîse vâk?f olmamas?, veya, sahîh oldu?unu bilmemesidir. Bu da ancak, ?âfi’î’nin bütün kitâblar?n? ve ondan alan talebelerinin benzeri kitâblar? ve onlara benzeyenleri mutâlâadan sonra olur. Bu, az ki?inin üzerinde bulunan zor bir ?artt?r. Bu anlatt???m?z?, sadece ?undan dolay? ?art ko?tular: Çünkü ?âfiî, gördü?ü ve bildi?i, fakat kendine göre ondaki ta’n?/ay?blamay? veya neshini/hükmünün kald?r?ld???n?, yahut tahsîsini/sâhas?n?n s?n?rl? görülmesini, veyâ te’vîlini/yeterli bir delîle dayanarak ba?ka bir ma’nâya yorulmas?n? ve bunlara benzer bir ?eyi gösteren bir delîl kaim oldu?undan, bir çok hadîsin görünürdeki ma’nâs?yla amel etmeyi terk etmi?tir.

Ebû Amr (Hâf?z ?bn-i Salâh rh.) söyle dedi.

?mâm ?âfi'î'nin dedi?i sözün zâhiri ile amel etmek öyle kolay de?ildir. Her fakîhe hüccet gördü?ü hadîsle müstakil olarak amel etmesi câiz de?ildir… **Bitti.**

?kinci Tenbîh:

Birisi bazen ?öyle diyebilir:

Müslüman, Resûlüllah sallallahu aleyhi ve sellem'e uymakla emrolunmu?tur, ba?kas?na uymakla me'mûr de?ildir.

Cevab ?udur:

Sünnet'e yap??mak hidâyet, o'nu terk etmek de sap?kl?kt?r. ?mâmlar?m?z, ya Sünnet'e yap??m??lard?r ve hidâyet üzeredirler, dolay?s?yla, onlara uyanlar da hidâyet üzredirler, veya Sünnet'i terk edip ondan uzakla?m??lard?r ve dolay?s? ile sap?kl?k üzeredirler. Onlara uyanlar da keza sap?kl?k üzeredirler. Bu da, Allah celle celâlühû'ya yemin ederim ki, imkâns?z ?eylerdendir.

Bu risâlede imâmlar?m?zdan geçen söz, Sünnet'le amel etmenin do?ru usûlünü ve yolunu bize aç?klamaktad?r. Ta ki, Sünnet'e yap??an, Sünnet'in yasaklad??? mahzûrlara da dü?mesin. Bu sebeble, hadîs-i ?erîfe tutunmak isteyen kimsede, mutlak ve s?n?rl? içtihâd etme âletleri, tam bulunmas? gerekir.[55] ?u halde, hadîsle amel etmenin bir tak?m ?artlara ba?l? olmas? gerekir: Sened taraf?ndan, Usûl-i Hadîs kaidelerine, metin taraf?ndan da, Usul-i F?kh kaidelerine elveri?li olmas? gibi. (Bunlar), bir hadîsin, amel edilmeye elveri?li olmas?n?n ?artlar?ndand?r

Hâtime

(Büyük Muhaddis) ?mâm Müctehîd Sufyân-i Sevrî (rh)söyle dedi:

Ki?iyi, hakk?nda, âlimlerin anla?mazl?k içinde oldu?u bir i?i i?lerken gördü?ün vakit, (onu, o i?lemekte oldu?u i?ten) kaç?nd?rma.**[56]**

?mâm Müctehid Evzâî, (abdestli iken) han?m?n? öpen ki?i hakk?nda ?öyle dedi:

Bana sormaya gelse, ona, **abdest alaca??**n? derdim. Abdest almazsa, onu ay?blamazd?m.**[57]**

Tâbiî Yahyâ b. Saîd el-Ensârî (rh) (Ö:144 H.) ?öyle dedi:

?lim sâhibleri geni?lik sâhibi kimselerdir. Fetvâ verenler, hep ihtilaf ede gelmi?tir. (Bir ?eyi) bu (âlim), helal kabul ederken, ?u (âlim) haram görür. Ne bu, ?unu, ne de ?u, bunu ay?blamaz.[58]

?bn-i Teymiyye ?öyle demi?tir:

Ahkâmdaki ihtilâflara gelince… Onlar, tesbit edilemeyecek kadar çoktur. ?ki Müslüman bir ?eyde, her anla?mazl??a dü?tü?ünde küsü?üp birbirinden ayr?lacak olsalard?, Müslümanlar aras?nda ma'sûmluk da kalmazd?, karde?lik de. Ebû Bekr ve Ömer (ra) bir çok ?eyde tart???rlard?, ama, ancak hayr? murâd ederlerdi…

(**?bn-i Teymiyye** sonra, Benî Kureyza hadîsini anlatt? ve ?öyle dedi):

Bu, her ne kadar ahkâm hakk?nda ise de, mühim temel îmânî mes'elelerden olmayan (ta'lî îmânî) mes'eleler, (hükümde) ahkâma mülhakt?r

(kat?lm??t?r).[59]

?? ???? ????????? ???? ???? ????? ????? ????? ?? ????????????? ???? ???????? ???????? ????

??????????? ????? ????? ????????? ??

---

[1] Edîb el-Kemdânî nâm?nda bir zât?n **Risâleler Silsilesi** ba?l??? alt?nda yazd??? **Selef Terâzisinde, Sonrakilerin Bid'at lar?**, Birinci Risâle: **F?khî Mezheblerin Terk Edilmesi Bid'at'?**isimli risalenin tercümesidir.

---

[1] **Hadîs** ve **Eser** kelimeleri yan yana kullan?ld?klar?nda, **Hadîs**, Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'e, **Eser** de Sahabe'ye (bazen de Tâbiîn'e) âid rivâyetlere denir. Bu iki kelimenin birbirlerinin yerinde kullan?ld?klar? da olur.

[2] (Hâf?z Ebû Süleymân el-Hattâbî,Ö:388 H. , Meâlimu's-Sünen: 1/3)

[3] (Usûl-i Serehsî: 2/113)

[4] (Ebû Nuaym, Hilye 4/225)

[5] Burada, âyet ve hadîs'dayanmayan görü?, demektir.

[6] Burada, Kitab ve Sünnet'e dayanmayan inançlar, kasdedilmektedir.

[7] Sünnet anlay?? ve çizgisinin d???na ç?kmak

[8] Ehl-i Sünnete kar?? ç?kmak

[9] (?mâm Ebû Ya'lâ el -Ferrâ, "Tabakâtü'l-Hanâbile": 1/31, 1/65…)

[10] (?bnü'l-Kayyim, ?'lâmu'l-Muvakk?în, 1/44)

[11] (?bnu'l-Cevzi, Manâk?bu'l-?mâm Ahmed:174, Âl-i Teymiyye, el-Müsvedde: 401 ve 484, Zehebî, es-Siyer: 11/296)

[12] (Âl-i Teymiyye, El-Müsvedde :473)

[13] (?mâm Zehebî, Siyer:18/91-192)

[14] Delîlleri gösterilmeyen, sadece hükümler yaz?lan k?sa kitab

[15] Hepsini ta??masa da bir k?sm?na sâhib olmu?tur.

[16] (Siyer: 18/91-192)

[17] (Beyânü Fadli ?lmi's-Selef alâ ?lmi'l-Halef :57)

[18] (Haf?z ?bn-i Receb 795 H.de öldü!)

[19] (Beyânü Fadli ?lmi's-Selef alâ ?lmi'l-Halef: 69)

[20] (Bunu, ?bn-i Ebî Hayseme rivayet etti. Nitekim bu, ?bn-i Receb'in "?erhu ileli't-Tirmizî"sinde vard?r: 1/413 .Bu rivâyeti, bir de Ebû Nüaym Hilye'de rivayet etti: 4/225)

[21] (?bn-i Abdi'l-Berr, Câmiu Beyâni'l-?lm; 2/130).

[22] (?bn-i Hibbân bunu "el-Mecrûhîn"in mukaddimesinde rivâyet etti. 1/42)

[23] (Bunu da ?bn-i Hibbân rivayet etti: 1/42)

[24] (?bn-i Asâkir, Tarih-i Dime?k: 5/359; ((Hatîb)),Tarih-i Ba?dâd: 13/7; ((Mizzî)),Tezhîb-i Kemâl: 24/270-271, ?bn-i Receb, ?erh-i ?lel, 1/413)

[25] (?bn-i Asâkir, Tarih: 50/359)

[26] (Kad? ?yâd, Tertîbü'l-Medârik 2/427)

[27] (?bnü Abdi'l-Berr, et-Temhîd: 1/26)

[28] (Tertîb-i Medârik, 1/96)

[29] (?bnü Ebi Zeyd el Kayrevânî, el-Câmi':151)

[30] (?bn-i Ebî Zeyd, el-Câmi':150)

[31] (Tertîb-i Medârik, 1/124-125)

[32] (Hatîb, el-Câmi':2/109)

[33] (Ahmed b. Hanbel, el-?lel:1/219)

[34] Allahu a'lem, bir yer ismi

[35] (O, ?mâm Ebû Hanîfe'nin talebelerinin fakîhlerinin en büyüklerindendir).

[36] (El- Fakîh vel-Mütefakk?h: 2/163)

[37] (Hatîb, el-Fakîh vel Mutefakkih: 2/35)

[38] (?bnu Abdi'l-Berr, Câmiu Beyân?'l-?lm: 2/98

[39] (?bn-i Ebî Zeyd, el Câmi':139,148-151) Burada mühim olan nokta **Selef'in nasslar? nas?l anlad???, onlara nas?l bakt???**d?r. **Selef**in içinde **Medîneli olanlar?n** tahsîs edilmesi ve di?erlerinden önce tutulmas? ise ayr? bir ?eydir ki, ?u noktada, içinde Hanefîlerin de yer ald??? Cumhûrun tercîhi ise böyle de?ildir.

[40] (Hâf?z Ebu'l-Kâsim el Esbahânî, El –Hucceh 2/401)

[41] (Kâd? Iyâd, Tertîb-i Medârik :ö:126 h. 1/66)

[42] (?bn-i Receb, ?erh-i ?lel:1/29)

[43] (Tertîb-i Medârik :1/66)

[44] (El-Muhaddisu'l-Fâs?l:322)

[45] Kûfe, Basrâ, ?âm, Medîne, Hicâz ve M?s?r gibi ?ehirlerin fakîhlerinin

[46] (El-Fakîh vel Mutefakk?h: 1/353-354)

[47] Burada, **hocalar?m?za** denilmek isteniyor.

[48] (Ebû Zür'a ed-Dime?kî'nin Târih'i : 1/265, El-Muhaddisü'l-Fâs?l.318)

[49] (El-Fakîh vel Mutefakk?h: 2/153, El-Muhaddisü'l-Fâs?l:242,559)

[50] (el-Fakîh vel Mutefakk?h: 2/81)

[51] (Hatîb, el-Câmi':2/174)

[52] (Nevevî'nin zaman?nda, 631-676 hicrîde, câhilli?in yay?ld??? ve bir belâ olarak ortal??? sard??? zaman?m?zda de?il.)

[53] (Nevevî, Tehzîbü'l-Esmâ ve'l-lügât: 1/51).

[54] (1/104-105)

[55] (Tabiat?yla, ahkâm hadîsleri yönünden, adap ve ahlak yönünden de?il.)

[56] (Hatîp , el-Fakîh vel Mutafakk?h: 2/69)

[57] (Ibnü Abdi'l-Berr, et-Temhîd: 21/172)

[58] (Zehebî, Tezkiretü'l-Huffaz: 1/139)

[59] (?bn-i Teymiyye, Mecmûu'l-Fetâvâ:24/173)